

1. BÖLÜM:

İSTİKRAR, REFAH VE DEMOKRASİ İLE BAĞDAŞAN BAŞKANLIK SİSTEMİ: ABD BAŞKANLIK SİSTEMİ

Daha önce bu kitapta gördüğümüz üzere, başkanlık sisteminin istikrar, demokrasi ve ekonomik refah getirdiği çok az ülke vardır. Zor bir sistemdir; ya tıkanmalara ya da otoriter rejimlere yol açar. Her ikisinde de sonuçta istikrarsızlık oluşur.

Dünyada başarılı başkanlık sisteminin neredeyse tek örneği, ABD kabul edilir. Bu yüzden: Doğru başkanlık sistemi nasıl olmalı sorusuna cevap vermek için, gelin hep birlikte ABD sistemini daha yakından inceleyelim:

ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNİN KİLİT ÖZELLİKLERİ:

ABD Başkanlık Sistemi'nin en temel iki özelliği:

- Katı güçler ayrılığı ve
- Denge-denetim mekanizmalarıdır.

ABD Anayasası, Aydınlanma Çağı'nın meyvesidir. Bu sebeple, "başkan" adı altında yeni bir "kralın" doğmamasına özenle dikkat edilmiştir!

Aşağıda ayrıntılı olarak göreceğiniz üzere, ABD Anayasası'nın mantık silsilesi şöyledir:

Başkana verilen tüm yetkileri dengelemek ve frenlemek için, demokratik bir sistem için:

- Güçlü bir yasama,
- Güçlü bir yargı,
- Güçlü bir medya,
- Güçlü eyaletler,
- Güçlü laiklik ve
- Güçlü hak ve özgürlükler/Güçlü vatandaşlar, oluşturulmuştur.

Bu tespitlerimi gelecek sayfalarda ayrıntılı ele alacağım.

1.1. ABD ANAYASASI'NDA EN ZAYIF ERK YÜRÜTMEDİR!

Yukarıda izah ettiğim üzere, anayasanın önemli bir önceliği “yeni bir mutlak kral” yaratmamak olmuştur!

Bu yüzden ABD Anayasası'na baktığınızda esasında “kağıt üzerinde” en zayıf erk yürütmedir: Diğer bir ifadeyle; başkandır.

ABD Anayasası'nda başkana açıkça verilen yetkilere bakarsak şu maddelerle karşılaşırız:

- 1- Uluslararası anlaşmaları akdetmek (Senato'nun üçte ikisinin desteğini almak zorundadır),

- 2- Büyükelçileri atamak (Senato'nun onayını almak zorundadır),
- 3- Yüksek Mahkeme yargıçlarını atamak (Senato'nun onayını almak zorundadır),
- 4- Kongre'nin belirleyeceği diğer önemli federal üst düzey bürokratları atamak (Senato'nun onayını almak zorundadır),
- 5- Başkomutanlık görevini yürütmek (Savaş ilanı, savaş konuları ile ilgili tüm önemli yetkiler Kongre'dedir),
- 6- Kanunları veto etmek (Kongre üçte iki çoğunluk ile bu vetoyu aşabilir).

ABD Başkanı'na anayasada verilen yetkiler sadece bunlardan ibarettir: 6 yetki! Hiçbirini de tek başına kullanamıyor! Hepsi için, son derece güçlü ve bağımsız olan Senato veya Kongre'nin (Temsilciler Meclisi ve Senato) desteğine ihtiyacı var.

Zamanla, pratikle ve içtihatla bu yetkiler biraz daha gelişmiştir. Örneğin, başkana kararnameler (*executive orders*) çıkarma yetkisi verilmiştir; ancak bu yetki, anayasada yazmadığı için "kıvrılğan" bir yetkidir. Kongre ve Yüksek Mahkeme'nin izin verdiği kapsam kadardır. Yüksek Mahkeme'nin içtihatlarına göre (özetle) başkan ancak Kongre'nin kendisine açık - veya en azından zımni (örneğin, "bu alanda kararname çıkarabilirsin") yetki verdiği alanlarda kararname çıkarabilir. Kongre bu alanı istediği takdirde yasa ile daraltabilir.

Güncel bir soru: Yeni Başkan Donald Trump gibi "güçlü bir karakter" yetkilerini nasıl kullanacaktır?

Haklı olarak, sizi duyar gibiyim: "ABD Anayasası'nda başkan en zayıf erk diyorsunuz; ancak Başkan Trump şimdiden onlarca kararname imzaladı, çok iddialı politika değişiklikleri ve projeleri var!"

Trump'ın başkanlığı, güncel bir örnek olarak, bazı konuları netleştirmek için güzel bir fırsat.

İzah edeyim:

- i) "Kağıt üzerinde en zayıf erk" derken: "Güçsüz erk" demiyorum. Burada vermek istediğim mesaj, özetle: **Kongre'nin** (ve hukuki konularda **Yüksek Mahkeme'nin**) ve eyaletlerin, ABD Anayasası'nda en geniş yetkilere sahip olduğudur. Başkanın yetkileri daha dardır ve büyük çoğunluğunu kullanırken Kongre desteğine ihtiyacı vardır.

Ancak yine de, kanaatimce Trump başkanlığı (bu sadece bir öngörü) bize şunu gösterecektir: **Başkanlık sisteminde, yapısal olarak yürütme erki tek kişiye verildiği için, ABD Anayasası'nda olduğu gibi çok kısıtlı yetkiler verilen bir başkan bile (isterse) fiiliyatta kendine oldukça geniş bir etki alanı yaratabilir.**

Ve başkanlık sisteminin "gücü kişiselleştirme" riski taşımasından dolayı; başkan sadece toplumun yarısının görüşlerini yansıtan politikaları yoğun şekilde savunursa, kutuplaşma riski yaratır.

Bu gerçeği de, bizdeki (cumhurbaşkanına son derece geniş yetkiler veren) anayasa teklifine baktığımızda hatırlamalıyız!

- ii) **Hemen yukarıdaki öngörüme rağmen, yine de göreceğimiz ki yoğun "denge-denetim" mekanizmalarından dolayı, Başkan Trump, Kongre ve Yüksek Mahkeme'nin desteğini kazanmazsa önemli politikalarını gerçekleştiremez:**

Birkaç somut örnekle izah edeyim:

- **Meksika ile duvar:** Biliyorsunuz, Trump'ın en önemli seçim vaadi Meksika ile ABD arasına duvar örme meselesidir. Nasıl finanse edileceği halen tartışılıyor; ancak bir ihtimal Meksika'dan gelen ithal ürünlere vergi konmasıdır. (Bazı istisnai

durumlarda başkan ithal vergileri ile oynayabilir). Bir diğer ihtimal de önce bütçe ile finanse edip sonra Meksika'dan bu parayı talep etmektir. Bütçeden yapacaksa Kongre'nin desteği olmadan yapamaz: Üstelik *"filibuster" mekanizmasından dolayı* Senato'daki 52 senatörlük Cumhuriyetçi çoğunluk yeterli de olmayabilir (60 senatör gerekebilir).

- **Başkan Trump'ın korumacı politikaları ve Uluslararası Ticaret Anlaşmaları:**

a) **Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP):** Başkan Trump ilk günden bu anlaşmadan çekilme kararı imzaladı. Ancak, unutmamalym ki TPP'yi zaten ABD Kongresi onaylamamıştı, yani yürürlükte değildi ve Kongre'de yeterli desteği yoktu. Özetle, müzakereleri durdurma kararı sembolik olarak önemli olsa da, bir nevi *"malumun ilanı" niteliğindedir.*

b) Başkan Trump, **Kuzey Amerika Ticaret Anlaşması'na (NAFTA)** da karşı olduğunu, tekrar müzakere edilmesi gerektiğini söyledi. Uluslararası imzalanmış bir anlaşma olduğu için Başkan Trump, Kongre'nin büyük bölümünün desteğini almadan NAFTA'yı iptal edemez, değiştiremez. Ancak elbette bu süreci başlatabilir ve Kongre'nin desteğini isteyebilir. Ancak kendisi tek başına yapamaz.

- **Yargı, başkanın her kararını kontrol edecektir:** Örneğin, Başkan Trump'ın bazı ülke vatandaşlarına **ABD girişini geçici olarak yasaklama** kararnameini, bir federal mahkeme durdurdu. Bir sonraki adımları inceleyeceğiz; ama başkan her zaman sıkı bir yargı denetimine tabi olacaktır.

Özetle: Başkan Trump'ın en önemli politikalarını yürürlüğe koymak için hem Kongre'nin desteğine ihtiyacı olacaktır, hem de her politikası sıkı bir (bağımsız) yargı denetimine tabi olacaktır. Burada şunu da belirtelim: Başkan Trump şanslı: Uzun yıllardır

ilk defa hem Temsilciler Meclisi hem Senato'da Cumhuriyetçi çoğunluk var, Yüksek Mahkeme'de de ona yakın siyasi görüşlü bir çoğunluk olacaktır. Ancak, aşağıda göreceğimiz üzere bunların hiçbiri "garanti bir destek" anlamına gelmez! Başkanın, milletvekillerini ve senatörleri her proje için ikna etmesi gerekecektir. Yargı da ABD'de son derece bağımsız hareket eder her zaman.

"Tarz" olarak da Başkan Trump'ın ABD'de daha "otoriter" bir başkanlık getireceği, örneğin medyaya "sert çıkışları olduğu" konuşuluyor. Ancak, şunu belirtelim: Doğrudur, farklı bir tarzdır; ancak ABD'de bu husus da hem başkanın hem medyanın ifade özgürlüğü kapsamındadır. Neticede "sert çıktığı" tüm medya kuruluşları aynı sertlikle cevap verip, "*İstedığımız gibi yazmaya devam edeceğiz*" demişlerdir ve (bildiğim kadarıyla) hiçbir gazetececiye karşı Başkan Trump, cezai işlem başlatmamıştır. Sadece şahsi düşüncelerini ifade etmiştir.

NOT: Yazılı kural ne kadar iyi olursa olsun, her şey uygulayan insanlardadır:

Size çarpıcı bir örnek vermek isterim. ABD'nin "Kurucu Atası", Birinci Başkanı **George Washington** sadece 2 dönem başkanlık yapmıştır. Üstelik Washington'un başkan olduğu dönemde, daha 2 dönemden fazlasını yasaklayan kural anayasaya yazılmamıştı! Özetle, Washington'un önünde hiçbir engel yoktu. **George Washington, kendi iradesi ile 3. dönem başkanlığı reddetmiştir.**

ABD'nin ilk başkanı olarak, "yeni bir kral" yaratılmaması için örnek davranışlarda bulunmaya hep dikkat etmişti.

1789'dan 1951'e kadar, tam 162 yıl boyunca, yazılı yasak olmasına rağmen, George Washington'un örneği temelinde ve demokrasiye saygı düşüncesi ile hiçbir ABD Başkanı 3. kez seçilmeyi denememiştir!

(228 yıllık ABD tarihinde tek istisna Franklin Delano Roosevelt'tir. O da İkinci Dünya Savaşı'nın çok istisnai durum olması nedeniyle. Zaten bu yüzden, bir daha olmaması için, 1951'de yazılı kural anayasaya eklenmiştir.)

Bu arada: bizde teklif edilen yeni anayasada: her ne kadar cumhurbaşkanına 2 dönem kuralı getirilse de, yeni anayasa madde 116'dan dolayı, esasında cumhurbaşkanları 3 dönem seçilebilecektir. Bu da toplamda **15** yıl eder. ABD'de en fazla 2 dönem yapan bir başkan, toplamda en fazla **8** yıl görev yapabilir.

Özetle: En iyi kurallar yazılsa dahi, bunlarda "gri alanları" bulacak olanlar olduğu gibi, hiç yazılı kural olmadığında bile "doğru olanı" yapacak olanlar vardır.

TESPİT 40:

ABD ANAYASASI'NDA ESASINDA EN ZAYIF ERK YÜRÜTMEDİR, DİĞER BİR İFADEYLE BAŞKANDIR: BİZDE TEKLİF EDİLEN ANAYASANIN TERSİ.

ANAYASADA BAŞKANA VERİLEN SADECE 6 YETKİ VARDIR VE BU YETKİLERİN HEPSİ İÇİN KONGRE'NİN ONAYINA/DESTEĞİNE İHTİYACI VARDIR. EĞER KONGRE'DE, BAŞKANA MUHALİF BİR ÇOĞUNLUK OLURSA, BAŞKAN PROGRAMINI İCRA ETMEK İÇİN SÜREKLİ UZLAŞI ARAMAK ZORUNDA KALIR.

ABD BAŞKANI'NIN BİZLERE BU KADAR "GÜÇLÜ" GÖRÜNMESİNİN BAŞLICA SEBEBİ: ABD'Yİ ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE BAŞKANIN TEMSİL ETMESİDİR. ANCAK:

*KANAATİMCE, TRUMP BAŞKANLIĞI BİZE ŞUNLARI
GÖSTERECEKTİR:*

*1) BAŞKANLIK SİSTEMİNDE BİR KİŞİYE YÜRÜTME
YETKİSİ VERİLDİĞİ İÇİN: ABD'DEKİ KADAR **DAR**
YETKİLER VERİLSE DAHI, BAŞKAN İSTERSE KENDİNE
GENİŞ BİR ALAN YARATABİLİR,*

*2) BUNA RAĞMEN: ABD'DEKİ YOĞUN DENGE-
DENETİM MEKANİZMALARINDAN DOLAYI, BAŞKANIN
TÜM POLİTİKALARINI GERÇEKLEŞTİREBİLECEĞİ KESİN
DEĞİLDİR,*

*3) BAŞKANIN POLİTİKALARI BAŞARISIZ OLURSA: 2
YIL SONRA ABD SEÇMENİ KONGRE ÇOĞUNLUĞUNU
DEĞİŞTİRİP, POLİTİKALARINA FREN YARATABİLİR.*

****

1.2. GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZ YASAMA

ABD'de yasama erki Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşur. Birlikte "Kongre" olarak ifade edilir. (Bu kitapta kolaylık için, "Kongre" veya "Meclis" olarak ifade ediyorum.)

1.2.1. KONGRE, BAŞKANDAN DAHA GÜÇLÜ

ABD'deki başkanlık sisteminin en belirgin noktası, katı güçler ayrılığı ve "denge ve denetim" (check and balances) mekanizmalarıdır.

Katı güçler ayrılığı, en başta "güçlü ve bağımsız bir yasamanın" varlığı anlamına gelir. Kongre, her zaman başkandan bir adım öndedir. **ABD Anayasası'na göre Kongre, demokrasinin bekçisidir.**

Demokrasinin bekçisi sayılan Kongre, anayasada da başkandan önce gelir. Başkanlıktan daha önemli ve öncelikli bir kurum olduğunun altı çizilmiştir.

Bakınız ABD’de:

- **Başkan hiçbir şart altında Kongre’yi feshedemez** (bizde sunulan yeni anayasa teklifinden farklı olarak),

- **Ancak Kongre, başkanı birçok şart altında azledebilir!**

Kongre, azil (görevden alma) süreci ile başkanı bir *“misdemeanor”*den, diğer bir ifadeyle: **“Kusurlu davranıştan/hafif suçtan” dolayı** bile görevden alabiliyor!

ABD’de azil sebepleri: “Vatana ihanet, rüşvet, suç veya hafif suçtur.” Azil için Senato’nun 2/3 oyu gerek.

Özetle, Kongre, başkanı baskı altında tutmaktadır: ABD Başkanı ise Kongre’yi hiçbir şart altında feshedemez: Kongre üzerinde baskı mekanizması yoktur.

Somut bir örnek vermek gerekirse, ABD’nin en popüler ve güçlü başkanları arasında yer almış Bill Clinton döneminde de buna benzer bir süreci gördük. Clinton, yeminli ifade veren Monica Lewinsky’yi **“yalan ifadeye teşvik”** ettiği iddiaları yüzünden, neredeyse azlediliyordu!

TESPİT 41:

BAŞKAN, KONGRE’Yİ (MECLİSİ) FESHEDEMİYOR;

AMA KONGRE, BAŞKANI BİR “KUSURLU HAREKETTEN” DOLAYI BİLE AZLEDEBİLİYOR!

BİZDE TEKLİF EDİLEN YENİ ANAYASANIN NEREDEYSE TAM TERSİ BİR DURUM!

**ÖZETLE: ABD'DE HALKIN TAMAMINI TEMSİL EDEN
MECLİS, BAŞKANDAN DAHA GÜÇLÜ.**

BİZDEKİ TEKLİFTE İSE TAM TERSİ!

***

1.2.2. SENATO, BAŞKANIN NEREDEYSE TÜM ATAMALARINI VETO EDEBİLİR

Kongre'nin önemli bir parçasını oluşturan Senato, başkanın en yakın çalışma arkadaşları olan kabine üyelerini dahi veto etme hakkına sahiptir. Başkanın yaptığı neredeyse tüm atamalar mutlaka Senato incelemesinden geçmelidir ve Senato onayına bağlıdır.

Senato'dan alınması gereken onay öyle basit bir "formalite" değildir! Senatörler son derece güçlüdür ve hiçbir başkandan çekinmezler. Her başkanın adaylarını uzunca sorguya tutarlar: Tüm geçmiş birikimlerini, geçmişte verdikleri kararları, dürüstlüklerini, en ince ayrıntıya kadar sorgularlar.

Bakınız bugünlerde Trump'ın kabine adaylarını Senato sorguluyor. Sanırım hepimiz şunu net görüyoruz: **Cumhuriyetçi bir Senato çoğunluğu olmasına rağmen, Cumhuriyetçi senatörler, Cumhuriyetçi başkanın adaylarını uzunca ve en zor sorularla sorguluyorlar!** (Bu husus da tabii ki bizdeki gibi "katı disiplinli parti sistemi" olmamasına bağlı, bunun sebeplerini de biraz ileride ayrıntılı ele alacağız).

ABD Başkanı, sadece bir büyükelçi atamak için bile Senato'nun, uzunca süre sorgulamasından sonra onayını beklemek durumundadır!

2016'nın Şubat ayında Amerikan Yüksek Mahkemesi üyesi Antonin Scalia'nın ani ölümünün ardından, Başkan Obama onun yerine aday olarak Federal Temyiz Mahkemesi yargıçlarından Merrick Garland'ı aday gösterdi. Twitter gibi sosyal medya hesaplarından da Garland için aylarca her gün destek istedi! Cumhuriyetçi Parti'nin ağırlığını koyduğu Senato ise Obama'nın gösterdiği adayı onaylamak için toplanmayacağını ve oylamayacağını ifade etti. Yakın dönemde yaşadığımız bu çarpıcı örnek bile Senato'nun denge ve denetim mekanizmasındaki rolünün ağırlığını göstermeye yetiyor.

Sonuçta bu kadar gayret göstermesine rağmen, onu destekleyen bir kamuoyu oluşturmamasına rağmen, **Başkan Obama istediği yargıcı Yüksek Mahkeme'ye atayamadı.**

Senato, federal hakim atamalarında da, ABD Başkanı'nın gösterdiği adayların ortalama dörtte birini reddetmektedir ki bu, oldukça ciddi bir orandır.

TESPİT 42:

ABD'DE BAŞKANIN NEREDEYSE TÜM ATAMALARI, SENATO ONAYINA TABİDİR. SENATO SON DERECE KAPSAMLI BİR SORGULAMA SÜRECİ SONRASI ONAYINI VERİR VEYA ADAYI VETO EDER.

BİZDE TEKLİF EDİLEN YENİ ANAYASADA CUMHURBAŞKANININ ATAMALARI MECLİS DENETİMİNE/ONAYINA TABİ DEĞİLDİR!

1.2.3. KONGRE'NİN "PATRONU" SEÇMENDİR: BAŞKAN DEĞİL!

ABD'de Kongre'nin bu kadar güçlü olmasının altında ne yatıyor? Elbette ki sıkı bir halk denetimi!

- İki yılda bir seçim olduğu için, Temsilciler Meclisi üyeleri seçmen görüşlerini çok önemsiyor: Seçildikten yaklaşık bir buçuk yıl sonra tekrar seçmen önüne oy istemeye gidecekler! "Seçmen ne der?" düşüncesi "Başkan ne der?" düşüncesinin önüne geçiyor.

Kongre'deki 535 üyenin, 435'i Temsilciler Meclisi'nde, 100'ü de Senato'da.

Temsilciler Meclisi üyelerinin dağılımı, her on yılda bir, yapılan nüfus sayımlarına göre eyaletlere paylaştırılarak yapılır. Seçimler, iki yılda bir gerçekleşir. Bu da halkın iki yılda bir yoklanması demektir!

ABD Senatosu ise 50 eyaletin her birinden seçilen ikişer senatörle birlikte toplam 100 senatörden oluşur. Senato, federal yapının bir yansımasıdır: Zira büyüklükleri ve nüfusları ne olursa olsun, her eyaletin Senato'da 2 oyu vardır. ABD Senatosu'nun üçte biri, her iki yılda bir yapılan seçimlerle yenilenir. Her senatörün bir sonraki seçime kadar olan görev süresi ise altı yıldır.

Her dört yılda bir yapılan ve yürütmenin belirlendiği ABD başkanlık seçimleriyle, her iki yılda bir gerçekleştirilen Temsilciler Meclisi seçimlerinin **farklı zamanlarda** yapılması, Meclis çoğunluğu ile hükümeti, iki farklı partinin elinde bulundurmasını ortaya çıkarabilir. **Bu da yürütme üzerinde önemli bir denge ve baskı aracıdır.**

Başkandan memnun olmayan halk, iki yılın sonunda Meclis'teki çoğunluğu değiştirerek, ona karşı durduğunu gösterebilir. Kongre'nin birçok önemli yetkisi olduğu için de, başkana muhalif bir Kongre oluştuğunda, başkanın programını sürdürmesi esaslı şekilde zorlaşır (Bkz. Örneğin, Bütçe bölümü).

TESPİT 43:

*BİZDEKİ YENİ ANAYASA TEKLİFİNDE,
CUMHURBAŞKANI DA, MECLİS DE 5 YIL İÇİN
SEÇİLECEKLER VE İKİ ORGANIN DA SEÇİMİ AYNI
GÜN YAPILACAKTIR. ÖZETLE, BİZDEKİ TEKLİFTE:*

***MECLİS'TE DE BİR ÇOĞUNLUK ELDE EDEN
CUMHURBAŞKANI,***

***5 YIL BOYUNCA NEREDEYSE HİÇBİR DENETİM/
FREN OLMADAN ÜLKEYİ YÖNETEBİLECEKTİR.***

*OYSA ABD SİSTEMİNDE, FARKLI TARİHLERDE
SEÇİM VE TEMSİLCİLER MECLİSİ SEÇİMLERİNİN DE
SIK YAPILMASI SAYESİNDE, 2 YILDA BİR HALK YENİ
BİR EĞİLİM BELİRLEYEBİLİYOR:*

*BU EĞİLİM DE BAŞKANIN PROGRAMINI
ETKİLİYOR.*

*HALK, "BAŞARISIZ" GÖRDÜĞÜ BİR BAŞKANI,
SEÇİMİNDEN 2 YIL SONRA "FRENLEYEBİLİYOR".*

****

1.2.4. YASAMADA GÜÇLÜ TEMSİLCİLER VE GÜÇLÜ SENATÖRLER

ABD'de Kongre'yi meydana getiren Temsilciler Meclisi'nde ve Senato'da bireysellik öne çıkar. Bizdeki gibi "katı disiplinli partiler" yoktur.

Cumhuriyetçi bir Temsilciler Meclisi üyesi (“milletvekili” diye-
lim kolaylık için) veya senatör, pekala Demokrat bir milletvekili
veya senatörle aynı oyu kullanabilir. Oylamaya sunulan projeye
inancına bağlıdır. Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti, esasın-
da birbirinden çok da uzak olmayan ideolojilere sahip, liberal
ekonomiye inanmış, iki “merkez” partidir. Hatta güneyli bir De-
mokrat’ın, bir Cumhuriyetçi ile birçok fikirde birleştiğini gözlem-
lemek mümkündür!

Senatörlerin, Temsilciler Meclisi üyelerine kıyasla profilleri de
farklılaşmaktadır. Senatörleri, “akil insan” olarak nitelendirebili-
riz. Güvenilirlikleri, yüksek yaş ortalamaları ve seçtikleri bölge-
deki saygınlıklarıyla öne çıkarlar. Öyle ki temsil görevini başarıy-
la yerine getiren senatörlerin ömür boyu görevde kalmaları da
vakidir. Kongre’nin gelmiş geçmiş en yaşlı üyesi sayılan ve 2003
yılında ölen Güney Carolina Senatörü Strom Thurmond, 101 ya-
şına kadar görev yaptığı Senato’da 48 yıl boyunca yer aldı!

Thurmond örneğinden hareketle, senatörler, “devamlılığın” ve
“gelenekselliğin” taşıyıcı aktörleridir ve yerel önceliklerin (eya-
letlerin). Sahip oldukları saygınlığa bakınca, siyasi bir ikbal kay-
gısı taşıdıkları da pek söylenemez. Ağırıklı biçimde, “Amerikan
halkında ve kendi bölgemde iyi bir isim bırakayım. Saygınlığım
devam etsin,” düşüncesini öncelerler.

1.2.5. TÜRKİYE’DEN FARKLI OLARAK: KATI PARTİ DISİPLİNİ YOK

ABD’de siyasetteki güçlü, bireysel perspektif; katı bir parti disip-
linin olmamasıyla da ilişkilidir. Aynı partiden olsalar bile Kongre
üyeleri, ABD Başkanı’nın her istediğini yapmazlar. Örneğin, Cum-
huriyetçi bir senatör, Başkan Donald Trump’ın bir projesine des-
tek vermeyi reddedebilir. Obama döneminde bunun örneklerine
de sıkça rastladık!

Türkiye’de ise güçlü ve disiplinli siyasi partiler modeli olduğundan, cumhurbaşkanı, başbakan ya da bir parti başkanı, büyük ölçüde kendi partisine mensup milletvekillerinin nasıl oy vereceğini kontrol ediyor. Milletvekilleri, parti disiplini içinde oy kullanıyorlar. Bu da yasamanın, yürütmeden “bağımsız” olmasını engelliyor.

Örneğin, Türkiye’de partiler Meclis’te “bağlayıcı grup kararları” alabiliyor; her milletvekili partisinin bağlayıcı grup kararı yönünde oy kullanmaya mecbur kalıyor. ABD’de böyle bir sistem yok. Parti adına bir kanun projesi için destek toplamaya çalışan “WHIP”ler var, doğru, ama bu sadece bir müzakere süreci, kesinlikle mecburiyet yok ve WHIP’ler birçok kez başarısız olabiliyor. Her milletvekilini tek tek ikna etmeye çalışmak zorunda kalıyorlar.

1.2.6. BAŞKAN PARTİ YÖNETİMİNDE DEĞİL:

ABD’de milletvekilleri ve senatörlerin bağımsız ve güçlü olmalarının bir başka sebebi de başkanın parti yönetiminde olmamasıdır.

Katı parti disiplininin olmaması, ABD’deki siyasal partilerin yapısına dair en dikkat çekici olgudur. Öyle ki parti başkanlarının adı genellikle bilinmez. Demokrat Parti (Democratic National Committee) Genel Başkanı’nın Donna Brazile, Cumhuriyetçi Parti (Republican National Committee) Genel Başkanı’nın ise Reince Priebus olduğundan milyonlarca ABD’li bihaberdir!

Düşünün ki ABD’de neredeyse hiçbir önemli yetkisi olmayan, kimsenin tanımadığı parti başkanları var. Bu ne demek oluyor?

ABD’de, milletvekilleri ve senatörler “bağımsız”. Vicdanlarına uygun, seçmen beklentilerine uygun, (kendi kanaatlerince) ülke menfaatinin gereklerine uygun oy kullanıyorlar.

- **Seçim sistemi, parti yönetiminden bağımsız milletvekilleri ve senatörler ortaya çıkarıyor:**

ABD’de her eyalette seçim sistemi farklıdır. Ancak, **çoğu eyalette adaylar (ister milletvekili, ister senatör, ister başkan adayları) “açık ön seçimle” belirlenir.** (Çoğu eyalette açık, bazı eyaletlerde kapalı veya yarı kapalı ön seçim, bazılarında benzer bir sistem olan “caucus”).

Ancak, şu bir gerçek ki, ABD’de bu sistemden dolayı parti yönetiminin milletvekilleri ve senatörler üzerinde neredeyse hiçbir etki mekanizması yok. Ancak, elbette iki büyük partiden biri sizi desteklemiyorsa işiniz daha zor olabilir; ancak yine de o partiden seçilmeniz imkansız değildir.

Önümüzdeki en somut örnek: Donald Trump! Hatırlarsanız, yarı yılın başında, Cumhuriyetçi Parti’nin neredeyse tüm önde gelenleri Trump’a karşı olduklarını çok açık şekilde ifade etmişlerdi. Ona rağmen, Trump, Cumhuriyetçi Parti’nin başkan adayı olmayı başarmıştır ve neticede başkan da seçilmiştir!

Türkiye’de, var olan haliyle, seçim ve siyasi parti reformları yapılmadan, milletvekillerinin tam bağımsızlığı sağlanmadan, ne kadar istenirse istensin, sağlıklı ve demokratik bir başkanlık sisteminin kurulması imkansızdır.

Böyle bir durumda, denge-denetim (check and balances) mekanizmaları, anayasaya yazılsa dahi (ki şu anki yeni anayasa teklifinde bunlar zaten yok) **kağıt üzerinde** kalırlar.

Ayrıntılarıyla irdeleyeceğimiz, ABD’deki başkanlık sistemine oldukça benzer olan Meksika’daki başkanlık sistemi buna örnek olarak verilebilir.

Meksika’da partilerin gücü ve kontrolü nedeniyle yasama, başkandan, ABD’deki gibi bağımsız olamamıştır. Önde gelen birçok siyaset bilimciye göre bu nedenle Meksika’da gerçek ve demokratik bir başkanlık sisteminden bahsedilemez.

TESPİT 44:

ABD’DE SEÇİM SİSTEMİ VE SİYASİ PARTİLER YAPISINDAN DOLAYI, MİLLETVEKİLLERİ VE SENATÖRLER GERÇEKTEN PARTİ YÖNETİMİNDEN BAĞIMSIZ VE GÜÇLÜ. PARTİ YÖNETİMİ VEYA BAŞKANIN İSTEKLERİNE KARŞI DURABİLİYORLAR. BAŞKAN DA ZATEN PARTİ YÖNETİMİNDE DEĞİL.

BÖYLECE ABD’DE YASAMA GERÇEKTEN BAĞIMSIZ BİR ERKTİR.

TÜRKİYE’DE SEÇİM SİSTEMİ VE SİYASİ PARTİLER REFORMU YAPILMADAN, GETİRİLECEK BİR BAŞKANLIK SİSTEMİNDE: YASAMA BAŞKANDAN BAĞIMSIZ OLAMAZ. BAŞKANLIK SİSTEMİNİN GEREKTİRDİĞİ DENGE VE DENETİM KURULAMAZ.

****

1.2.7. ABD, GELECEĞİNİ ORTAK AKILDA GÖRÜYOR: GELİŞMEK İÇİN KARAR ALMADA “HIZ” DEĞİL, “UZLAŞI” VE “DOĞRU ÇÖZÜM”

ABD siyasetinin önde gelen olgularından biri de ortak akıl ve uzlaşma kültürünün hakimiyetidir. Başkanın ABD’ye dair hayallerini gerçekleştirebilmesi için Kongre desteği şarttır. Bu destek ise ikna kabiliyetinin yüksekliği ve ortak aklın savunusuyla açığa çıkar.

ABD’de herhangi bir yasanın çıkması için bir kere hem Temsilciler Meclisi hem Senato’nun çoğu kez aylarca görüşüp ortak bir metin üzerinde anlaşmaları gerekiyor. Sonra da başkana sunuluyor, onun da görüşleri alınıyor, veto ve karşı-veto durumları ortaya çıkıyor. Bu süreç bazen aylar bazen yıllar sürebiliyor.

(Üstelik -burada ayrıntısına girmeyeceğim çünkü oldukça karmaşık bir mesele- ama bazı durumlarda “filibuster” mekanizması devreye sokularak, bir projenin onaylanması için 60 senatörün desteği gerekli kılınmıştır. Bazı karşı-mekanizmalar kullanılarak yine 51 senatör çoğunluğuna dönüş yapılabilir. Buna rağmen, birçok kez “filibuster” kullanılmıştır, bu da genel olarak uzlaşiya verilen değere ilginç bir örnektir).

Sonuç nedir? ABD yasama konusunda “hız” değil, iyi düşünülmüş, ortak akla önem vererek oluşturulmuş kararları önemsiyor.

Tek aklın aldığı kararların kalıcılığı ise bir kişinin o anki tercihine bağlı olduğu için kolayca değişebiliyor. Bu değişkenlik, istikrarın önünde engel oluşturuyor.

Türkiye’de de ortak aklın dışarıda bırakıldığı politik adımların başarısını, **“torba yasa” gerçeği** çekiyor. Son birkaç yılda torba yasayla Meclis’ten geçen yasa maddesi sayısı 5 binin üzerinde. Cumhuriyet tarihinin en yüksek oranıdır. Sürekli “hızlı olmaktan” bahsedilen bir ortamda Meclis’in adeta bir noter işlevi gördüğü yasalarla karşılaşmaya devam ediyoruz.

Üstelik bu hız da yeterli görülmeyip, Türkiye’de başkanlık sistemi ve yeni anayasa için öne sürülen argümanlarda: *“Daha da hızlı karar alacağız. Güçler uyumu olacak, Türkiye kalkınacak,”* deniliyor.

BU AŞAMADA ÖNEMLİ BİR SORU SORACAĞIM VE ÜZERİNDE BİRAZ DÜŞÜNMENİZİ RİCA EDECEĞİM:

ABD’de vatandaşlar bizden ortalama 5 buçuk kat zengin! Demek ki doğru bir şeyler yapıyorlar!

ABD, dünyanın en gelişmiş teknolojisine sahip, uzaya her türlü araç gönderen, bilimde en önde olan bir ülke: Demek ki eğitilmiş iyi düşünebilen insanları var. Dünyadaki politikalarını beğenelim veya beğenmeyelim: Kendi vatandaşları açısından “başarılı” bir ülke.

ABD’liler bu başarıyı, başkana nispeten az yetki veren, çok güçlü bir yasama, yargı, medya, vatandaş hakları öngören bir anayasa ile ulaşıyorlar mı?

Anayasaları 1787’den beri neredeyse hiç değişmedi. Dünyanın en uzun süre dayanan anayasası. Demek ki, 200 küsur yıldır, ortak akla önem vererek bu başarıyı elde etmediler mi?

200 küsur yıldır neredeyse aynı anayasa ile yönetilen bir ülkede kimse de çıkıp “Daha hızlı karar alalım, neredeyse tüm yetkileri başkana verelim ve rahat edelim,” demedi. Neden?

Acaba uzaya araç gönderen ve bizden kişi başı 5 buçuk kat zengin olan ABD bunu akıl edemedi mi?

Yoksa,

“Güçler ayrılığının olduğu yerde daha iyi kararlar verilir, halkın menfaatine olur,” deyip böyle arayışlara girmediler mi?

Sizce hangisi?

TESPİT 45:

*ABD ANAYASASI "ORTAK AKLA" BÜYÜK ÖNEM VEREN
BİR ANAYASA. ORTAK AKLIN HUKUKİ TERCÜMESİ:
GÜÇLER AYRILIĞIDIR!*

*SİSTEMDE HER AŞAMADA SON DERECE GÜÇLÜ VE
BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ VE SENATÖRLER İKNA
EDİLMELİDİR. NEDEN ABD'DE BİZDEKİ YENİ ANAYASA
TEKLİFİ GİBİ ÇOK YETKİLİ BİR BAŞKAN VE AZ YETKİLİ
BİR YASAMA DÜŞÜNÜLMEDİ?*

"DAHA HIZLI KARAR" ALIRLARDI?

YOKSA ABD'NİN BAŞARISININ SIRRI;

*ORTAK AKLA – GÜÇLER AYRILIĞINA VE GÜÇLÜ
YASAMAYA – ÖNEM VERMEK OLMASIN?*

****

1.3. GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZ YARGI

1.3.1. BAŞKANIN YARGIYA İLİŞKİN ATAMA HAKLARI KISITLIDIR:

ABD'deki katı güçler ayrılığı, güçlü ve bağımsız bir yargıyı ortaya çıkarmaktadır. ABD Başkanı, Amerikan Yüksek Mahkemesi (Anayasa Mahkemesi) yargıçları ile federal yargıçları atama hakkı dışında yargıya ilişkin herhangi bir yetkiye sahip değildir.

Burada esasında en önemli kural şudur: Yüksek Mahkeme üyeleri ve federal yargıçlar "ömür boyu" atanıyorlar. İngilizce tam

karşılığı: “As long as in good behaviour.” (“İyi halde oldukları sürece”). Uygulamada bu terim şu anlama geliyor: Yargıçlar ömür boyu atanıyorlar, sadece çalışmalarını engelleyen ağır bir hastalık veya aşırı yaşlılık veya elbette ağır bir suç işlemeleri durumunda çekilmeleri söz konusudur. (Suç durumunda görevden alınmaları Kongre’de ağır ve uzun bir azil süreci sonrası ancak mümkündür).

Ömür boyu atanma kuralının önemli sonuçları oluyor:

1) Ömür boyu atanan bir yargıcın artık gelecek ve kariyer kaygısı yoktur. Yeri ömür boyu “garantidir”. Diğer bir ifadeyle, başkana veya herhangi bir yetkiliyi “memnun ederek” ulaşacağı bir şey yoktur.

Üstelik federal yargıçlar ABD’de çok da iyi bir gelire sahipler. Amerikan sisteminde yargıçlar, toplumun en önemli meslek dallarından birini temsil eder. Adalete verilen önem büyüktür, bu yüzden ayrılan bütçe de haklı olarak büyüktür. Bir federal yargıcın yıllık geliri, yılda 200-250 bin dolar civarındadır. **Türk lirası ile ifade etmek istersek: Federal yargıçların aylık gelirleri yaklaşık 75 bin Türk Lirası!**

Ömür boyu garanti ile atanan ve ayda 75 bin Türk lirası kazanan bir yargıcın gelecek kaygısı yoktur, tüm vaktini sadece en doğru kararları bağımsız şekilde vermeye odaklanabilir. Başkandan da tam bağımsızdır.

2) Federal yargıçlar prensip olarak ömür boyu atandıkları için, başkanın bir dönemde, atayabileceği federal yargıç sayısı kısıtlıdır. Örneğin her başkan, kendi döneminde, Yüksek Mahkeme’ye ortalama bir yargıç atayabilmiştir. Başkan Jimmy Carter mesela hiçbir Yüksek Mahkeme yargıcını atayamamıştır!

1.3.2. YARGIÇLARIN ÇOĞU, BAŞKANLA HIÇ İLGİSİ OLMAYAN EYALET YARGIÇLARIDIR:

Sistemin unutulmaması gereken belki de en önemli özelliği, ABD’de yargıçların büyük çoğunluğunun eyalet yargıcı olduğu gerçeğidir!

Federal yargıçlar toplam yargının azınlık bölümünü teşkil eder ve sadece bazı tür davalara bakarlar (eyaletler arası ticaret, patent davaları vs.).

Eyalet yargıçları ise o eyaletin kanunlarına göre ve belirgin liyakat sistemlerine göre, atanırlar veya seçilirler. Ama her halükarda, ABD Başkanı’nın eyalet yargıçlarına ilişkin hiçbir yetkisi yoktur!

1.3.3. ABD’DEKİ YARGI SİSTEMİNİN ÖNEMLİ BİR KARAR ALICISI DA “HALK JÜRİSİ”DİR:

ABD Anayasası, her vatandaşa bağımsız bir “halk jürisi” tarafından yargılanma hakkını veriyor. Çoğu davada esasa ilişkin karar, yargıçlar tarafından değil, halk jürisi tarafından veriliyor. Örneğin: Cinayetle suçlanan birisinin suçlu veya masum olduğuna dair kararı jüri veriyor. Yargıç ise jürinin verdiği karara kanunun öngördüğü hükümleri (örneğin cezayı) uygulamakla yetkili.

Bu yüzden, ABD Başkanı’nın hiçbir şekilde karışmadığı bir karar alıcı daha var: Halk jürisi.

1.3.4. BAŞKANIN YARGIÇ ATAMALARI SENATO’NUN TAVSİYESİNE VE ONAYINA TABİDİR:

Yukarıda gördüğümüz üzere, başkanın tüm atamaları zorlu bir Senato sorgusundan geçiyor. Özellikle yargıya ilişkin atamalarda, Senato, başkanın teklif ettiği üyelerin ortalama dörtte birini reddediyor. Üstelik düşünün ki, başkanlar adaylarının seçilme şansını arttırmak için, çoğu kez son derece birikimli, tecrübeli, başarılı ve “ılımlı” adaylar gösteriyorlar. Ona rağmen!

Başkan ve Senato ağırlıklı olarak farklı siyasi görüşe sahipler bile herkesin üzerinde uzlaşabileceği adaylar öne çıkmakta ve seçilmektedir. Liyakat, anahtar kelimedir.

Yukarıda kısaca değindiğimiz üzere: Başkan Obama 2016 yılında, aylarca Yüksek Mahkeme'ye bir yargıç atamayı denedi (Yargıç Garland), ancak Senato adayı dinlemeyi dahi reddetti. Obama da istediği yargıcı Yüksek Mahkeme'ye atayamadı.

1.3.5. ABD'DE YÜKSEK MAHKEME BAŞLI BAŞINA ÇOK GÜÇLÜ BİR ERKTİR:

ABD Anayasası, 7 madde ve 27 ek (tadil) maddeden oluşur. Dünyanın sanırım en kısa anayasası!

Peki, toplamda 34 maddeden oluşan bu kısa anayasa, 200 küsur yıldır, dünyanın en büyük devletlerinden birini "yönetmeye" nasıl yetmiştir?

Esasında ABD Anayasası: Bu 34 madde ve Yüksek Mahkeme'nin *İçtihatlarının* toplamıdır!

Yüksek Mahkeme bu 34 maddeyi zamana uygun yorumlamıştır, açmıştır ve değişen değerlere uyarlamıştır. Bu yüzden de Yüksek Mahkeme, *en az* yürütme ve yasama kadar etkili ve önemli bir erktiler.

TESPİT 46:

ABD'DE BAŞKAN ÇOK KISITLI SAYIDA YARGIÇ ATAMA YETKİSİNE SAHİPTİR. HER BAŞKAN ORTALAMA 1 YÜKSEK MAHKEME YARGICI VE KISITLI SAYIDA FEDERAL YARGIÇ ATAMA ŞANSI YAKALIYOR. AYRICA BU YARGIÇLARIN ÇOK YÜKSEK GELİRLE, "ÖMÜR BOYU" ATANMALARI, ONLARA BÜYÜK BİR GÜÇ VE BAĞIMSIZLIK SAĞLIYOR.

AYRICA ÜLKEDEKİ YARGIÇLARIN BÜYÜK ÇOĞUNLUĞU
EYALET YARGIÇLARIDIR: BAŞKANIN BU YARGIÇLARA
İLİŞKİN HİÇBİR ATAMA YETKİSİ YOKTUR.

BAŞKANIN YARGI SİSTEMİNE İLİŞKİN BAŞKA HİÇBİR
YETKİSİ YOKTUR. BİZDEKİ GİBİ YARGIYI YÖNETEN BİR
“HSK” (HSYK) YAPISI DA YOKTUR.

BİZDEKİ YENİ ANAYASA TEKLİFİNE GÖRE:
CUMHURBAŞKANI, HSK ÜYELERİNİN YARISINA
YAKININI VE BAŞKANINI ATAYACAKTIR. YENİ ANAYASA
İLE YARGININ, ABD’DEKİ GİBİ BAĞIMSIZ VE GÜÇLÜ
OLMASI ÇOK ZAYIF İHTİMALDİR.

****

1.3.6. YARGIDA ATAMALAR, BÜROKRASİDE OLDUĞU GİBİ SİYASETEN MÜMKÜN OLDUKÇA UZAK OLMALI: BU, “VESAYET” ANLAMINA GELMEZ!

“Bipartisan” adaylar “iki partiye de eşit mesafede adaylar” demektir. ABD yargısında; bürokraside olduğu gibi, kapsamlı **liyakat kriterleri** temelinde atamalar, “bipartisan” temellere dayanır.

Bizde, yeni anayasa teklifini savunanlar şöyle bir argüman geliştiriyor:

“Halk tarafından seçilen cumhurbaşkanı; yargıyı da bürokrasiye de istediği gibi yenileyebilmeli. Vesayetçi anlayışa son!”

Oysa gelişmiş demokrasilerde, yargı da bürokrasi de, tüm vatandaşlara eşit mesafede durmalıdır, siyasallaşmamalıdır! Daha önce bu konuyu ayrıntılı izah etmiştim. Siyasallaşan bir yargı ve bürokrasi hem “eşit yurttaş” kavramının sonunu getirir hem de

yargı ve bürokraside kalitenin düşmesine yol açar. Zira birikimli, kaliteli kişilerden, aynı siyasi görüşlü kişilere öncelik verilir.

ABD’de de, halk tarafından seçilen başkan var, ancak yargıya ilişkin son derece kısıtlı atama hakları vardır.

ABD’liler: “Milli irade bu başkanı seçti, bu yüzden vesayete son vermek için, başkan tüm yargıyı ve bürokrasiyi atasın!” demiyorlar! Ve buna rağmen herhalde kimse ABD için “vesayetçi” anlayış var diyemez.

TESPİT 47:

*BİZDE YENİ ANAYASAYI TEKLİF EDENLER,
“VESAYETÇİ” ANLAYIŞA SON VERMEK İÇİN YARGININ
DA (BÜROKRASİ GİBİ) HALKIN SEÇTİĞİ BAŞKAN
TARAFINDAN ATANMASINI SAVUNUYOR. BUNUN,
“MİLLİ İRADE GEREĞİ” OLDUĞUNU SAVUNUYOR.*

*OYSA TÜM GELİŞMİŞ DEMOKRASİLERDE, YARGI SİYASİ
OTORİTEDEN TAMAMEN BAĞIMSIZ OLMALIDIR.*

*HEM BİR ÜLKEDE “YÜZDE 50’NİN YARGISI”
OLAMAZ (EŞİT YURTTAŞLIK OLMALI), HEM DE GÜN
GELİR YARGI, VATANDAŞI SİYASİ İKTİDARA KARŞI
KORUYABİLMELİDİR.*

ABD “VESAYETÇİ” BİR DEMOKRASİ Mİ? HAYIR.

*OYSA ABD’DE HALK TARAFINDAN SEÇİLEN BAŞKANIN
YARGIYA İLİŞKİN ÇOK AZ YETKİSİ VARDIR.*

****

1.4. GÜÇLÜ VE ÖZGÜR VATANDAŞ!

Aydınlanma Çağı'nın Etkisi: Anayasada Öncelik, Bireyin Mutluluğu

"Aydınlanma Yüzyılı" (Le Siècle des Lumières), 18. Yüzyıl'ın, Rönesans ve Reform hareketlerinin rüzgarını arkasına alarak yarattığı düşünsel ve siyasal etkiler, hem insanların hem de devletlerin kaderini değiştirdi.

İnsan aklını ve özgürlüğünü öne çıkaran bu yüzyılda, başta monarşi olmak üzere siyasi yönetim biçimleri de değişti.

Avrupa'yı derinden sarsan 1789 Fransız Devrimi'nin felsefi altyapısını kuran Jean-Jacques Rousseau, Voltaire gibi filozoflar, "insan hakları" kavramıyla birlikte, devrimle özdeşleşen "**özgürlük, eşitlik, kardeşlik**" (liberté, égalité, fraternité) kavramlarının inşasında önemli rol oynamıştır.

Avrupa'da esen özgürlük rüzgarlarının sadece bu sınırlarda kaldığını düşünmek, büyük yanılğı olur. Zira Amerika Kıtası'nın keşfinden sonra bu topraklara Avrupa'dan göç ederek gelen insanlar, koloniler halinde yaşamaya başladılar.

Fransız Devrimi ile aşağı yukarı aynı yıllarda yazılan ABD Anayasası, Fransız Devrimi'nin fikirlerinden önemli ölçüde etkilenmiş bir anayasadır.

Amerikan devletin kuruluş felsefesine ve anayasasına da bu nedenle devletin değil, bireyin mutluluğunu öne çıkaran düşünce damga vurdu.

Amerikan Anayasası'nın 1. Maddesi,

"Biz, Birleşik Devletler Halkı, daha mükemmel bir birlik yaratmak, **adaleti sağlamak,** ülke içinde **huzuru** güvence altına almak,

ortak savunmayı gerçekleştirmek, **genel refahı artırmak ve özgürlüğün nimetlerini kendimize ve gelecek kuşaklara sağlamak için** bu Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nı takdir ve tesis ediyoruz," cümleleriyle başlar.

Amerikan Anayasası'nın kurucu maddesinde temel hedef, refah içinde yaşayan, özgürlüğün nimetlerinden faydalanan bir halktır. Bu yaklaşımla yazılan bir anayasadan bugün dünyanın en güçlü devleti ortaya çıkmıştır!

Amerikan Anayasası da, Fransız Devrimi'yle zirveye çıkan Aydınlanma düşüncesi de, biat eden toplumdaki "Mutlu olmaya hakkım var," diyen topluma geçişi resmeder.

Küçük bir not: Bildiğiniz üzere, **Mustafa Kemal Atatürk de Fransız Devrimi düşünürlerinden çok etkilenmişti, ilham almıştı.** Evini gezdiğinizde, kendi eliyle not aldığı Jean-Jacques Rousseau ve Voltaire kitaplarını görebilirsiniz. Kurduğu Cumhuriyet'in temel felsefelerinde de Aydınlanma Çağının etkilerini görebilirsiniz. Özellikle, Türkiye'nin en yetkili makamı olarak kurduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde.

ABD Anayasası'nın bu hususta temel maddesi:

Ek Madde 1: Din, vicdan, ifade ve toplanma özgürlüğüne kısıtlamayı yasaklıyor

Önemli bir örnek olarak, Amerikan Anayasası'nın İlk Ek Maddesi'ni (First Amendment) verebiliriz. 15 Aralık **1791**'de kabul edilen ilk on tadil maddesinden birincisi olan bu maddede; **"Kongre, bir dinin kurulmasını öngören veya serbest ibadetini yasaklayan; ya da ifade özgürlüğünü, basın özgürlüğünü kısıtlayan; ya da halkın sükûnet içinde toplanma ve şikâyete neden olan bir halin düzeltilmesi için hükümetten talepte bulunma hakkını kısıtlayan herhangi bir yasa yapmayacaktır,"** denilmektedir.

ABD Anayasa Mahkemesi ("Supreme Court" – Yüksek Mahkeme), bu bir cümlelik madde temelinde onlarca çok önemli karar almış ve ABD vatandaşlarının hak ve özgürlüklerini korumuştur.

ABD'de Laiklik: Onlarca farklı inanca sahip 325 milyon insanın birlikte özgürce ve huzur içinde yaşamasının temelidir:

– Din ve devlet işlerinin ayrılmasını ABD'nin kurucuları vurgulamıştır:

ABD'de laiklik anlayışının sonucu olarak devletin dine karışması gerektiği ilk başkanların ve "kurucu ataların" söylemleri arasında önemli bir yer tutmaktaydı.

George Washington, din ve devlet yönetiminin ayrılması gerektiğini vurgulamıştır. Sebebinin ise şöyle özetlemiştir: *"Dini ihtilaflar her zaman, diğer tüm ihtilaflardan daha fazla çözümsüz nefret yaratmıştır"*.

Thomas Jefferson: *"ABD Başkanı'na siyasi yetkiler verilmiştir: Vatandaşlarının dini ibadetlerini yönlendirme yetkisi verilmemiştir."*

John Adams: *"ABD devleti yönetimi hiçbir şekilde Hristiyanlık dini üzerinde kurulmamıştır."*

– ABD Anayasası'nda laiklik çok önemli bir ilkedir:

ABD Anayasasının 1. Ek Maddesi, devletin bir din kurmasını veya bir dini engellemesini yasaklamıştır.

ABD Yüksek Mahkemesi içtihatlarına göre de, Devletin herhangi bir dine (maddi) destek vermesi de yasaktır, herhangi bir dini ve ibadetini yasaklaması da aynı derecede yasaktır.

Bu anlayışla, ABD’de oldukça dindar (dünyanın en dindar toplumları arasında yer alırlar), ancak her kesimin farklı inançlar ile barışık yaşayan bir toplum oluşmuştur.

TESPİT 48:

*ABD’DE LAİKLİK ÖNEMLİ BİR İLKEDİR.
BUNA RAĞMEN – VEYA BU SAYEDE -
İNSANLARIN DİNİ DUYGULARININ
EN GÜÇLÜ OLDUĞU*

*VE DİNDARLIKLARINI EN YOĞUN BİÇİMDE
YAŞADIKLARI ÜLKELERDEN BİRİNİN
ABD OLMASI DİKKAT ÇEKİCİDİR.*

****

– İfade özgürlüğü sayesinde onlarca farklı etnik kökenden, siyasi görüşten, 325 milyon insan huzurlu şekilde birlikte yaşıyor.

Bir ülkeyi, bir milleti bir arada tutan, güçlü kılan: İfade özgürlüğüdür.

Kutuplaşmış ülkemizde, bugünlerde herkes gayretle “ortak değerlerimizi” arıyor. Oysa bir ülkede herkesin “aynı değerleri” paylaşması mümkün mü? Mümkün değil. Peki şart mı? Hiç de değildir!

Bir milleti bir arada tutmak ve güçlü kılmak için tek bir değere saygı göstermek yeterlidir. O değer; her vatandaşın din, vicdan ve düşünceyi ifade özgürlüğüdür.

Tüm demokratik (şiddet içermeyen) düşüncelerin birbirine saygı çerçevesinde yeşerdiği bir ülkede insanlar daha mutlu olur, ay-

rica ekonomi ve bilim AR-GE gelişebilir. Farklı etnik kökenden, farklı dini inançtan, farklı siyasi görüşten insanlar birlikte saygı içinde yaşayabilir: Kutuplaşma, bölünme, riski yaşanmaz.

Bunun en çarpıcı örneği kanaatimce, onlarca farklı etnik köken ve dini inançtan 325 milyon insanı bir arada tutabilen ABD'dir. **ABD Anayasası'na göre ifade özgürlüğüne hiçbir kısıtlama getirilemez.**

Maddenin yorumunu ise Supreme Court (Yüksek Mahkeme) yapmıştır. Getirdiği tek sınır: İfadenin "açık ve mevcut tehlike" yaratmasıdır ("ifade sahibi suç işlenmesi amacını gütmüş olmalı, tehlike büyük-açık-mevcut-kaçınılmaz olmalı"), sınırlamada ise "ölçülülük" kriteri getirmiştir.

ABD Yüksek Mahkemesi'ne göre, "güvenlik" kavramı bir "temel hak olan ifade özgürlüğünü" ortadan kaldırmayı gerektirmiyor. Yüksek Mahkeme'ye göre, "Anayasayı yapanlar, ulusal güvenlik ihtiyacının farkında olmuşlar ve bunu ifade, basın, toplantı ve din özgürlüğünü anayasal koruma altına alarak sağlamaya çaba sarf etmişlerdir."

Özetle ABD Yüksek Mahkemesi, ifade özgürlüğü verilirse, daha büyük güvenlik sağlar diye düşünmekte. "Kamusal sorunların açıkça tartışılması ve fikir alışverişinin demokratik bir toplum için ne kadar önemli olduğunu" vurgulamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne baktığınızda, aynı mantık, aynı içtihatlar söz konusudur. Ve yine, **Avrupa Birliđi'nde**, yüz milyonlarca çok farklı insan (farklı etnik köken, farklı din, farklı siyasi görüş) belli ortak bir çerçeve içinde barışçıl şekilde yaşamaktadır.

Bir de **Ortadoğu ülkelerine** bakınız! Her kutuplaşmış grup; belli bir değeri, belli bir inancı, belli bir siyasi görüşü hakim kılmak peşindedir. Bunun sonucu ise, kan, gözyaşı, şiddet, yoksulluk ve mutsuzluk!

TESPİT 49:

ABD'DE ANAYASA, GÜÇLÜ VE ÖZGÜR VATANDAŞLIĞI ÖNGÖRMÜŞTÜR.

VATANDAŞLARIN DİN, VİCDAN, İFADE VE TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜNE HIÇBİR KISITLAMA GETİRİLEMEYECEĞİNİ MUTLAK ŞEKİLDE ÖNGÖRMÜŞTÜR.

ABD'DE LAİKLİK VARDIR: DEVLET HIÇBİR DİNİ KURAMAZ, ANCAK AYNI ZAMANDA (ŞİDDET İÇERMEDİKÇE) HIÇBİR DİNİ VE İBADETİ DE ENGELLEYEMEZ.

BU SAYEDE İNANÇLAR DA ÖZGÜRCE GELİŞMİŞTİR.

BU KURALLAR SAYESİNDE, ABD'DE ÇOK FARKLI ETNİK KÖKENDEN, ÇOK ÇEŞİTLİ DİNİ İNANÇTAN 325 MİLYON İNSAN HUZUR VE BARIŞ İÇİNDE ÖZGÜRCE YAŞAMAKTADIR.

BİR DE ORTADOĞU'YA BAKINIZ: BİR ÜLKEDE 2 FARKLI MEZHEP OLDUĞUNDA BİLE İÇ SAVAŞ, KAN VE ŞİDDET! HER KESİM KENDİ "DEĞERİNİ" DİĞERLERİNE EMPOZE ETMEYE ÇALIŞIYOR!

BU YÜZDEN: İHTİYACIMIZ OLAN TEK ORTAK DEĞER: (ŞİDDET İÇERMEDİĞİ VE DİĞERLERİNİN ÖZGÜRLÜKLERİNİ KISITLAMADIĞI SÜRECE) HER BİREYİN ÖZGÜRLÜKLERİNE SAYGIDIR.

HER DEMOKRATİK DÜŞÜNCENİN, İNANCIN, HAYAT TARZININ, ÖZGÜRCE İFADE EDİLEBİLMESİ BİR ÜLKEYİ DAHA GÜÇLÜ KILAR: ABD BUNUN DÜNYADAKİ EN ÇARPICI ÖRNEĞİDİR.

HUZUR VE MUTLULUĞA EK OLARAK, BU ANLAYIŞ AYNI ZAMANDA EKONOMİK GELİŞMEYİ DE BERABERİNDE GETİRİR:

GİRİŞİMCİLİK RUHU GELİŞİR, BİLİM VE BERABERİNDE YÜKSEK TEKNOLOJİ GELİŞİR,

O ÜLKE DÜNYADA DAHA BAŞARILI OLUR, VATANDAŞLARI İSE DAHA ZENGİN OLUR!

****

1.5. GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZ MEDYA:

– Medya ve İfade Özgürlüğü, 1791 Yılında ABD Anayasası'na Girdi

Demokrasinin ve insan haklarının güçlü olduğu ülkelerde, yasa- ma, yürütme ve yargının yanına “dördüncü güç” olarak “medya” eklenir.

Medya, toplum adına işleyen en önemli denetim mekanizması olmakla kalmayıp yönetimin şeffaflığı açısından da neredeyse tek kaynaktır.

ABD, medya ve ifade özgürlüğünü anayasal güvence altına alan ilk devletlerden biridir. Anayasanın 1. Tadil Maddesi'nde açıkça Kongre'nin basın özgürlüğünü kısıtlayan herhangi bir yasa yapamayacağı belirtilmiştir.

– **Medya Özgürlüğünü ABD Yüksek Mahkemesi de içtihatlarıyla her zaman korumuştur:**

ABD Yüksek Mahkemesi, bu basit bir cümlelik 1. Tadil Maddesi bazında onlarca çok önemli karar alarak, insan hakları ve özgürlükleriyle birlikte medya ve ifade özgürlüğünü de her zaman ön planda tutmuştur.

Bu özgürlüğün tek sınırı “açık ve mevcut tehlike” yaratılması riskidir.

TESPİT 50:

ABD’DE, TÜM GELİŞMİŞ DEMOKRASİLERDE OLDUĞU GİBİ: MEDYA, HALK ADINA SİYASİLERİ DENETLEYEN “DÖRDÜNCÜ GÜÇTÜR”.

DENGE-DENETİM MEKANİZMALARININ İYİ İŞLEMESİ İÇİN HALKIN BİLGİ SAHİBİ OLMASI GEREKİR, MEDYANIN DA GÖREVİ BUDUR.

MEDYA BAĞIMSIZ VE GÜVENİLİR OLMALI.

MEDYA AYRICA GÜÇLÜ OLMALI, AÇIK VE MEVCUT TEHLİKE YARATMADIKÇA ÖZGÜRCE YAZABİLMELİ.

1.6. GÜÇLÜ EYALETLER:

ABD’de devlet yapısı federaldir. ABD bir federasyondur. Diğer bir ifadeyle: eyaletlere bölünmüştür. Her eyaletin;

- i) Eyalet halkı tarafından seçilmiş yürütmesi ve başkanı (“governor” – vali),

- ii) Eyalet halkı tarafından seçilmiş yasaması,
- iii) Eyalet halkı tarafından seçilmiş veya liyakat kurallarına göre atanmış yargıçları vardır.

Her eyaletin kendine özgü kanunları vardır.

Bir Amerikalının gündelik yaşamının yüzde 90'ı eyaletler seviyesinde belirleniyor.

Eyaletlerin, federal (merkezi) hükümetin veya kongrenin veya yargını karışmadığı çok önemli öz yönetim alanları vardır. Hatta şöyle ifade edilebilir: **Anayasa tarafından açıkça federal (merkezi) idareye verilmeyen tüm yetki alanları eyaletlerindir (ABD Anayasası, Ek Madde 10).**

ABD Anayasası'nın sadece toplamda 34 maddeden oluştuğunu hatırlarsak, en büyük alanın esasında eyaletlere kaldığını tahmin edebiliriz!

Vergi çıkarmak, para basmak, uluslararası ilişkileri düzenlemek, eyaletler arası ticareti düzenlemek vb. gibi federal devletin alanı içine giren yetkiler dışında; eyalet yasalarının uygulanması, eyalet bütçesinin onaylanması, eyalet kapsamındaki atamaların yapılması gibi yetkiler, eyaletlerdeki yasama organının uhdesinde.

Bu kitapta, başkanlık sisteminin neden federasyonlar için tasarlandığını ve neden federasyonlarda daha iyi işlediğini ayrıntılı olarak izah ettim. Türkiye için neden hayırlı görmediğimi de aynı bölümde açıklamıştım.

Özetle: Federasyonlarda halkı ilgilendiren konuların çoğu eyalet seviyesinde kararlaştırıldığı için, federal sistemde bir "tıkanma" halkı daha az etkiliyor. Ayrıca, eyaletlerin gücü, Başkanın otoriterleşmesine karşı da bir güvence oluşturduğu için, eyaletlerin varlığı sistemi "dengeliyor".

TESPİT 51:

ABD'DE ÇOK GÜÇLÜ VE YETKİ ALANLARI ÇOK GENİŞ EYALETLER VARDIR. HER EYALETİN KENDİ YÜRÜTMESİ, KENDİ YASAMASI, KENDİ YARGISI VARDIR.

HER EYALETİN KENDİ KANUNLARI VARDIR.

BAŞKANLIK SİSTEMİNİN İYİ İŞLEMESİ ÇOK ZORDUR. DEMOKRATİK KURULURSA, SIKÇA TIKANMALARA YOL AÇAR. DEMOKRATİK KURULMAZSA DA OTORİTER BAŞKANLARA YOL AÇAR.

EYALETLERİN GÜCÜ BU İKİ SAKINCAYI DA HAFİFLETİYOR:

1- TIKANMA OLSA DA, HALKIN İLGİLENDİREN ÇOĞU KONU EYALETLERDE KARARLAŞTIRILDIĞI İÇİN GÜNLÜK HAYAT AZ ETKİLENİYOR,

2- OTORİTER BAŞKANLAR DAHA ZOR OLUŞUYOR, ZİRA EYALETLER BAŞKANDAN BAĞIMSIZ!

BAŞKANLIK SİSTEMİ FEDERASYONLAR İÇİN TASARLANMIŞTIR VE FEDERASYONLARDA DAHA İYİ İŞLEMEKTEDİR.

KORKUM, ZAMANLA BAŞKANLIK SİSTEMİNİN FEDERASYON TARTIŞMALARINI DA BERABERİNDE GETİRMESİDİR.

TÜRKİYE İÇİN FEDERASYON YAPISININ HAYIRLI
OLMADIĞINI DÜŞÜNÜYORUM!

****

2. KISIM

1. BÖLÜM SONUÇ TESPİTİ:

DÜNYADA,

**İSTİKRAR, DEMOKRASİ VE EKONOMİK REFAH İLE
BAĞDAŞMIŞ NEREDEYSE TEK BAŞKANLIK SİSTEMİ,
ABD'DEDİR!**

**BU BÖLÜMDE GÖRDÜĞÜMÜZ ÜZERE,
ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNİN BAŞARIYLA
UYGULANMASININ ABD'YE ÖZEL BİRÇOK SEBEBİ
VARDIR:**

**- ANAYASADA, BAŞKAN EN ZAYIF ERK OLARAK
TASARLANMIŞ,**

**(BUNA RAĞMEN, YÜRÜTME YETKİSİ BİR KİŞİYE
VERİLDİĞİ İÇİN, BAŞKAN İSTERSE YİNE OLDUKÇA
GENİŞ BİR ALAN YARATIR KENDİNE)**

**- BUNA KARŞILIK SON DERECE GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZ
BİR YASAMA (KONGRE), GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZ BİR
YARGI, GÜÇLÜ HAKLARI OLAN VATANDAŞLAR (DİN,**

**VİCDAN, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ), GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZ
BİR MEDYA VE GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZ EYALETLER
VARDIR.**

SİSTEMİN DENGESİNİ BU AYRI GÜÇLER SAĞLAR.

**BU SAYEDE SİSTEM ABD'DE DIŞLAYICI OLMUYOR,
EŞİT YURTTAŞLIK HAKLARI KORUNUYOR.**

**(TÜM BUNLARA RAĞMEN, BUGÜNLERDE
GÖRDÜĞÜMÜZ ÜZERE: BAŞKANLIK SİSTEMİNİN
GÜCÜ KİŞİSELLEŞTİRMESİNDEN DOLAYI, - ABD'DE
BİLE - SİSTEM KUTUPLAŞTIRICI OLABİLİYOR)**

**ABD ANAYASASI DÜNYANIN EN KISA
ANAYASALARINDAN BİRİDİR.**

**TÜRKİYE'DE BU ANAYASAYI AYNEN KOPYA
ETSEK BİLE, ONLARCA FARKLI ALANDA KÖKLÜ
REFORMLAR YAPMADAN (SİYASİ PARTİLER
YASASI, SEÇİM YASALARI, YARGI REFORMU,
HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE TAM KORUMA VB)
BİZDE SİSTEM BAŞARIYLA İŞLEMEZ.**

**ÜSTELİK ABD'DE SİSTEMİN EN TEMEL
UNSURLARINDAN BİRİ DE FEDERASYON YAPISIDIR
Kİ, BUNUN TÜRKİYE İÇİN KESİNLİKLE UYGUN
OLMADIĞI DÜŞÜNCEİNDEYİM.**

SON OLARAK ŐU HUSUSU DA BELİRTMEK GEREKİR:

BİZDE TEKLİF EDİLEN YENİ ANAYASANIN ABD ANAYASASI İLE ZATEN HİÇBİR İLGİSİ YOKTUR!

YENİ ANAYASA TEKLİFİNDE KATI GÜÇLER AYRILIĞI VE DENGİ DENETİM SİSTEMLERİ ÖNGÖRÜLMEMİŐTİR.

BURADA DA KISACA TEMEL FARKLILIKLARDAN BİRKAÇ ÖRNEK.

ABD'DE:

- KATI GÜÇLER AYRIMI VARDIR: BAŞKAN, HİÇBİR ŞART ALTINDA MECLİS'İ (KONGRE'Yİ) FESİH VE KONTROL EDEMEZ. TAM TERSİNE, MECLİS, BAŞKANI "KUSURLU HAREKETTEN" DOLAYI GÖREVDEN ALABİLİR.

- DENGİ-DENETİM VARDIR: BAŞKANIN NEREDEYSE TÜM KARARLARI, ATAMALARI, MECLİS'İN DENETİM VE ONAYINA TABİDİR.

- GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZ YASAMA VARDIR: MECLİS ÜYELERİ, 2 YILDA BİR SEÇİME GİRDİĞİNDEN, ABD BAŞKANI PARTİ YÖNETİMİNDE OLMADIĞINDAN VE DİSİPLİNLİ PARTİ SİSTEMİ OLMADIĞINDAN, YASAMA GERÇEK ANLAMDA GÜÇLÜ VE BAĞIMSIZDIR.

SEÇİM REFORMU VE SİYASİ PARTİLER REFORMU YAPILMAZSA BİZDE DENGE-DENETİM SİSTEMLERİ KURULSA BİLE “KAĞIT ÜZERİNDE” KALIR. GÜÇLÜ PARTİ VE LİDER KONTROLÜ NEDENİYLE YASAMA GERÇEKTEN BAĞIMSIZ OLAMAZ.

- GÜÇLÜ YARGI VARDIR: ABD BAŞKANI, FEDERAL YARGIÇLAR HARİCİNDE YARGIDA HERHANGİ BİR ATAMA YAPAMAZ. HER BAŞKAN GÖREV YAPTIĞI SÜRE İÇİNDE ORTALAMA BİR TANE YÜKSEK MAHKEME ÜYESİ ATAMAKTADIR ZİRA BU MAHKEME ÜYELERİ ÖMÜR BOYU GÖREV YAPAR.

YARGIYI ŞEKİLLENDİREN VE YÜRÜTMENİN ETKİN OLDUĞU HSYK TARZINDA BİR YAPI YOKTUR.

- GÜÇLÜ MEDYA VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VARDIR: MEDYA VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, BAĞIMSIZ-TAM BİR KORUMA ALTINDADIR. MEDYA, DÖRDÜNCÜ GÜÇ OLARAK, DEMOKRASİNİN BEKÇİLERİNDEN BİRİSİDİR.

- GÜÇLÜ EYALETLER VARDIR: EYALETLERİN KENDİ YÖNETİMLERİ VARDIR. ABD BAŞKANI, DEVLETİ DIŞ DÜNYADA TEMSİL EDECEK VE EYALETLER ARASINDA İLİŞKİYİ SAĞLAYAN BİR “KOORDİNATÖR” OLARAK DÜŞÜNÜLMÜŞTÜR VE FEDERASYONLARA UYGUN BİR ROLÜ VARDIR.

**HALKI İLGİLENDİREN BİRÇOK KONU, EYALET
SEVİYESİNDE KARARLAŞTIRILIR. BU, BAŞKANIN
GÜCÜNE GETİRİLEN ÇOK ÖNEMLİ BİR
SINIRLAMADIR.**

**BİZDE TEKLİF EDİLEN YENİ ANAYASA VE ABD'DEKİ
BAŞKANLIK SİSTEMİ ARASINDAKİ SOMUT
MUKAYESEM:**

SADE BİR TABLODA:

**“Cumhurbaşkanlığı/Başkanlık” TEKLİFİ VE
ABD Başkanlık Sistemi mukayesesi:**

Başkan	Meclis	Yargı	Eyaletler
<ul style="list-style-type: none"> • <u>CB/Başkan – sebasesiz – Meclisin seçimine yenileyebilecek.</u> ABD’de: Başkan hiçbir şart altında meclisi feshedemiyor. • <u>CB, tüm «üst kademe kamu yöneticilerini» (Bakanları, Büyükelçileri, Rektörleri vs) hiçbir denetime tabi olmadan atayabilecek.</u> ABD’de Başkanın atamaları Senato onayına tabi + daha kısıtlı kapsamda + detaylı Liyakat kurallarına bağlı. • <u>CB, geniş kapsamlı Kararnameler çıkarabilecek.</u> ABD’de, AY’da bu yetki açıkça Başkana verilmemiş. Kararnamelerin kapsamı çok daha dar ve Kongre’nin verdiği yetkiye bağlı. • <u>CB, Kanunları veto edebilecek.</u> ABD ile benzer, [ABD’de nitelikli çoğunluk gerek]. • <u>CB, 3 dönem seçilebilecek Mde 116 [Mde 101 ile çelişiyor].</u> ABD’de 2 dönemden fazlası mümkün değil. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Meclis her an CB’nin «erken seçim» baskısı altında: güçlü değil.</u> ABD’de tam tersi. • <u>CB, Parti Genel Başkanı olacak: bizdeki Parti ve Seçim sisteminden dolayı, MV’lerin kaderi elinde olacak.</u> ABD’de MV seçimleri açık ön seçim/2 yılda bir seçim* sistemiyle yapılıyor. Disiplinli Parti yapısı yok: Başkan, Parti yönetiminde değil. [*2 yılda bir halk isterse, Başkanı «frenleyecek» bir Kongre çoğunluğu oluşturabilir.] • <u>CB, BÜTÇEYİ belirler. Meclis onay vermezse eski yılın Bütçesi.</u> ABD’de Meclis tam yetkili • <u>Meclis, ancak 400 MV ile CB’ni Yüce Divana sevk edilebilecek. Suçlamalar ağır cezai suçlar.</u> ABD’de Senato, Başkanı kusurlu hareketten dolayı bile görevden alabiliyor (2/3 ile). 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>CB, Yargıyı şekillendirebilecek: Yargıyı yöneten HSYK’nın (artık «HSK») 13 üyesinden 6’sını ve güçlü HSK Başkanı atayabilecek. Yargı Siyasallaşacak.</u> ABD’de Başkan, kısıtlı sayıda Federal Yargıç atayabilir (*ömür boyu atandıkları için), ve bu atamalar Senato denetim ve onayına tabidir (Senato ortalama dörtte birini reddeder). Üstelik ABD’de Yargının büyük bölümü Eyalet Yargıçlarından oluşur ve bunlarla ilgili Başkanın hiçbir etkisi/yetkisi yok. • Ayrıca, ABD’de davanın esasına ilişkin bağımsız «halk Jürisi» karar verir: çoğu hakim tek görevi, Jürinin yaptığı tespitte sadece kanun hükmünü uygulamaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Federasyon değildir. • Oysa Başkanlık Sistemi Federasyonlar için tasarlanmıştır. Başkan, Eyaletlerin Koordinatörü/temsilcisi olarak düşünülmüş, Eyaletler, Başkanın gücünü dengeleyen «4üncü güçtür». • ABD’de Eyaletlerin yetkileri çok geniştir ve Başkanın hiç karışmadığı kendi yürütme, yasama ve yargıları vardır. Halkı ilgilendiren çoğu konu Eyalet seviyesinde karara bağlanır. <u>Bu yüzden Başkanlık sistemi Federasyonlara uygundur (ABD Federasyondur ve Latin Amerika’da nüfusun üçte ikisi Federasyonlarda yaşar).</u>

Av. Ece Güner Toprak

Siyah renk: bizde teklif edilen yeni Anayasa.

Kırmızı renk: ABD Anayasasındaki durum.